

Demokratiaa ja pampppua

Laittomiin mielenosoituksiin osallistuvat sievätäkkin saada pampusta päähän, kommentoi pääministeri Vladimir Putin maansa piskuisen opposition ties monennenko kerran tukahdutettua mielenosoitusta. Tällaiset lausunnot pakottavat pohtimaan sitä, mitä Venäjän johto kaikella modernisaatio- ja demokratisaatiopuheellaan loppujen lopuksi tarkoittaa. Olisi tietenkin helppo spekuloida Putinin ja Medvedevin linjaerimielisyyksillä ja nostaa Putinin lausuntojen rinnalle Medvedevin liberaaleilta kuulostavat kannanotot oikeusvaltion luomisesta, demokratiasta ja kansalaisyhteiskunnan tärkeydestä. Nämä teemat hän lanseerasi vuosi sitten julkistamasaan puheessa ”Venäjä, eteenpäin”.

Ymmärrys Venäjästä ei juuri lisääny toistamalla julkisuudessa usein heppoisin perustein viljeltyä spekulointia Putinin FSB-taustasta ja Medvedevin liberalismista ja siitä tulevaisuudessa seuraavasta johtokaksikon yhteentörmäyksestä. Toki niinkin voi käydä, mutta toistaiseksi kuitenkin odotetun yhteentörmäyksen syntymisestä tai edes syistä siihen on vain ollut vaikea löytää kovin vahvaa näyttöä.

Sen sijaan voimme poimia presidentti Medvedeviltä useita lausuntoja, jotka eivät juuri eroa Putinin näkemyksistä. Kyse on usein enemmänkin kahden erityylisten johtajan habituksesta kuin todellisista merkittävistä linjaeroista. Ehkä yksi raflaavimpia presidentti Medvedevin kannanottoja on ollut hänen kielteinen lausuntonsa parlamentaarisen demokratian sopivuudesta Venäjälle.

Jaroslavlissa syyskuussa järjestetyssä Globaalin politiikan foorumissa, joka on ehditty jo nimetä myös Venäjän Davosiksi, Medvedev sanoi että parlamentaarinen demokratia olisi katastrofi Venäjälle, yhtä

suuri kuin se hänen mielestään on ollut Kirgisialle. Twittaamisesta ja Bonon taapaamisesta huolimatta Medvedevistä ei hyvällä mielikuvituksellakaan saa kuorittua esiin poliitikkoa, jonka sydän sykkisi parlamentaarisen demokratian puolesta. Venäjän johdon yksimielinen näkemys on, että maa tarvitsee toimiakseen vahvan toimeenpanevan keskusvallan, jota ei voida saavuttaa parlamentaarisen demokratian keinon. Päin vastoin, parlamentarismi ymmärretään vain vahvaa toimeenpanevaa valtaa rajoittavaksi ja siten valtiota heikentäväksi tekijäksi.

Venäjän varapääministeri Sergei Sobjaninin mukaan Venäjällä on vain yksi vaihtoehto, jos se aikoo selvitä hengissä. Sen on oltava sisäisesti vahva ja taloutena kansainvälisesti kilpailukykyinen. Tähän asti Venäjän modernisaatio on ymmärretty venäläisessä keskustelussa juuri tässä merkityksessä. Modernisaatio on ennen kaikkea keino maan talouden kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistamiseksi, ei niinkään poliittisen ja sosiaalisen järjestelmän uudistamiseen liittyvä prosessi.

Perusteluina sille, että Venäjän on oltava vahvan toimeenpanevan vallan johtama valtio, viitataan Venäjän maantieteelliseen laajuuteen ja suuriin luonnonvaroihin sekä väestön suhteelliseen pienuuteen. Perustelut vaikuttavat yhtä esimoderneilta kuin ratkaisumallikin. Ehkä suurin hajonta näkemyksissä syntyy siitä, kuinka vahva vahvan valtion roolin pitäisi tässä prosessissa olla. Siitä vallitsee laaja konsensus, että modernisaatio ja panostus uusiin innovaatioihin voivat tapahtua vain valtiojohtoisesti – vain valtiolla on riittävästi pitkäjänteisyyttä ja kapasiteettia investoida innovaatioihin

pidemmällä tähtäimellä. Tässä suhteessa aika, jolloin keskustelu uudistuksista painottui siihen, miten valtion roolia voitaisiin pienentää, tuntuu olevan ohi Venäjällä. Nyt haetaan tasapainoa ja uutta roolijakoa valtion ja yksityisen puolen toimijoiden välille.

Venäjän modernisaation suunnasta puhuttaessa presidentin ja pääministerin vanhat ja uudet kannanotot ovat hyvin samansuuntaisia. Tarkasti lukien myöskään käsityksissä Venäjän demokratiasta ei ole löydettävissä kovin paljon eriseuraisuutta. Ei edes silloin kun puhutaan opposition mielenosoittajien oikeuksista. Medvedev sanoo saman asian vain hieman delikaatimalla tavalla kuin Putin omalla pampputyylillään. Siinä missä Putin osoittaa vahvan toimeenpanevan vallan voimaa käyttämällä katuslangia, Medvedev pukee saman viestin normatiivisempaan kieliasuun. Hänen mielestään kaikilla on oikeus sananvapauteen, mutta vain laillisessa järjestyksessä. Ongelmana on kuitenkin tunnetusti se, että laillinen järjestys on osoittautunut hallitsevan eliitin ja viranomaisten usein mielivaltaisesti säätelöiksi käytännöiksi, mikä taas on tehnyt useimmista mielenosoituksista ”laittomassa järjestyksessä” järjestettyjä.

Venäjän suvereenin demokratian käsitteen isänä ja Kremlin ideologina tunnettu Vladislav Surkov on täsmentänyt hiljattain näkemyksiään Venäjän poliittisesta järjestelmästä. Hänen mielestään Venäjällä vallitsee täsmälleen sellainen demokratia, jonka Venäjän kansa ansaitsee. Tämän lisäksi Kremlin hallinnon kakkosmies on huomauttanut, ettei edes tiedä onko hän itse demokraatti, mutta ”vapaa mies” hän kyllä julistaa olevansa. Voi olla, että Kremlin ikkunoista katsoen perspektiivi vapaan miehen asemaan on hieman toinen kuin kansalainen Ivan Ivanovitšin – siitäkin huolimatta, että Venäjän on arvioitu olevan nyt monessa suhteessa vapaampi kuin koskaan aikaisemmin.

Surkov ei ole valmis hylkäämään myöskään suvereenin demokratian käsitettä. Se

tarkoittaa hänen mukaansa kansainväliseen yhteisöön kuuluvan suvereenin valtion oikeutta määrätä omista asioistaan ilman ulkopuolisten puuttumista asiaan. Medvedevin mukaan taas venäläinen demokratia on vaiheittain kehittyvä ja historiaansa sidottu, omanlaisensa demokratia, jota kuitenkin yhdistää muun maailman demokratioihin yhteisiin arvoihin sitoutuminen. Oireellista kyllä, tämän tueksi Medvedev nosti esiin kaikista maailman valtionpäämiehistä juuri Silvio Berlusconiin demokratiakäsitykset. Kovin korkealle ei tämän perustella myöskään Venäjän presidentti tunnu kansaansa arvostavan, jos Berlusconiin otteet ovat sitä demokratiaa mitä hän katsoo venäläisten ansaitsevan.

Venäjän johdon käsityksissä demokratia on yksiselitteisesti alistettu talouden globaalin kilpailukyvyyn luomiselle. Kun tämä puolestaan on määritelty Venäjän elämän ja kuoleman kysymykseksi, ei Venäjän uudistusten prioriteeteista ja rajoista voine vallita kovin suurta epäselvyyttä. Uudistukset tarkoittavat pääsääntöisesti pyrkimystä talouden ja yhteiskunnan perusinfrastruktuurin modernisoimiseen, tuotannon jalostusasteen nostamiseen ja raaka-aineriippuvuuden vähentämiseen monipuolistamalla tuotantoa. Tähän kuuluu myös panostus huipputeknologian kehittämiseen, josta esimerkkeinä ovat hiljattain perustettu valtiollinen nanoteknologiayritys RosNano ja Moskovan lähelle rakennettava, Venäjän piilaaksoksi suunniteltu Skolkovon teknologiapuisto.

Helsingissä 13.10.2010

Markku Kangaspuro